

Кравченко Т.
магістрантка II курсу спеціальності 101 Екологія
Науковий керівник – доц. Барна І. М.

КЛІМАТИЧНІ ЧИННИКИ ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСТВО КРАЇНИ

Постановка проблеми. Клімат є тим фактором, який уможливує, забезпечує і змінює життєдіяльність організмів, у тому числі людини, а також визначає розвиток галузей господарства на окремій території. Відтак, зміни клімату прямо і опосередковано вплинуть на життя та діяльність людини, яка у відповідь буде змушена адаптуватись. Проте кліматичні зміни, які стали об'єктом підписання Паризької кліматичної угоди у 2019 р., яку Україна як одна з перших країн ратифікувала, виявляють надзвичайно швидку динаміку. Людству приходится оперативно реагувати, аби вижити. Реалізувати певні дії в цьому напрямку можливо встановивши не лише причини, але й наслідки кліматичних змін, насамперед, щодо тих галузей, які є кліматозалежними. Саме такій актуальній на сьогодні проблематиці присвячене пропонуване дослідження.

Виклад основного матеріалу. Фахівці визначають клімат як багаторічний режим погоди, який спостерігається в даній місцевості, або ж як стійкий режим метеорологічних процесів на певній території. Не суперечить цим і інше визначення, запропоноване науковцями Карпатського Інституту Розвитку: «Клімат – це середній стан атмосфери за тривалий період часу в даному місці» [1, с. 7].

Підсумовуючи, зазначимо визначення Українського гідрометеорологічного центру, згідно якого клімат – характерний для даної території багаторічний режим погоди, зумовлений сонячною радіацією, її перетворенням у діяльному шарі земної поверхні та пов'язаною з нею циркуляцією атмосфери та океанів [5].

Натомість, погода – це стан атмосфери в певний момент часу в даному місці. Погода проявляється через температуру, опади, хмарність та вітер, а також через несприятливі явища – урагани, торнадо, снігові бурі, зливи та посухи. Погода може змінюватися в широкому діапазоні, але середні її показники, як правило, залишаються стабільними, аж поки вони не змінюються настільки, щоб спричинити зміну клімату.

Якщо погода може змінюватися за лічені хвилини, або години, то зміни клімату формуються протягом десятиліть, або навіть століть [1]. Клімат визначається не тільки середніми показниками температури і

опадів, а й типом, частотою, тривалістю та інтенсивністю погодних явищ таких, як теплові хвилі, морози, урагани, повені та посухи.

Для кліматичної характеристики певної території, як правило, використовують значення температури повітря (середньорічної та середньої за різні сезони, або окремі місяці – найтепліший та найхолодніший), кількості опадів, характеристик вітру, інших метеорологічних параметрів, усереднених за 30-річний період. Всесвітньою метеорологічною організацією (ВМО) рекомендовано усереднення за 1961-1990 рр., тобто період, який визначено як стандартний, що відображає сучасні кліматичні умови.

Зважаючи на це, зміна клімату означає будь-яку значну зміну параметрів клімату, яка триває не менше 30 років. Іншими словами, зміна клімату означає значні зміни в температурі, опадах, вітровому режимі і т. ін. [1].

Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, як документ у системі зусиль світового співтовариства щодо забезпечення стійкого розвитку, ратифікована Законом України у жовтні 1996 року, у ст. 1 визначає, що «зміна клімату» означає зміну клімату, яка прямо або непрямо обумовлена діяльністю людини, породжує зміни у складі глобальної атмосфери і накладається на природне коливання клімату, що спостерігаються протягом порівняльних періодів часу [2]. Практичне уявлення про клімат одержують на основі статистичної обробки метеорологічних спостережень за багаторічний період.

До слова, згідно даних Українського гідрометеорологічного центру, кліматологи України приділяли велику увагу питанню вивчення коливання і зміни клімату. Ще у 50-70-х роках ХХ ст. М.І. Гук і І.О. Бучинський виявили короткочасні та незначні його коливання. Згодом на початку 1980-х років в Україні відновились дослідження з проблем зміни клімату під впливом природних та антропогенних факторів. Висновком згаданих досліджень стала констатація зміни режиму опадів та клімату в Україні на тлі глобальної зміни клімату.

У 1990-х роках в УкрНДГМІ під керівництвом В. М. Волощука одержано неспростовні докази глобального потепління планети, яке згладжує просторово-часовий розподіл її температурного поля. Ефект потепління найбільш чітко простежувався у полярних та помірних широтах у зимовий сезон, ніж у літній [5].

Проблема зміни клімату є надзвичайно актуальною для України. Під час форуму «Кліматичні зміни в Україні: чи неминуча катастрофа?» у травні цього року кандидат географічних наук, старший науковий співробітник Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС та НАН України Віра Балабух зазначила, що Україна належить до тих

регіонів нашої планети, де темпи підвищення температури протягом останніх 30 років найвищі у світі. Це означає, що Україна усвідомлює важливість змін клімату і вживає заходів щодо формування своєї кліматичної поведінки. У цьому контексті необхідно згадати Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, де 5 Стратегічна ціль передбачає забезпечення переходу до моделей збалансованого споживання і виробництва, збалансованого управління природними ресурсам та зміцнення заходів реагування на зміну клімату. Вжити невідкладних заходів для боротьби зі зміною клімату та наслідками зміни клімату зобов'язує третя Операційна ціль шляхом: до 2030 року зменшення обсягів викидів парникових газів в усіх секторах економічної діяльності до рівня, який не перевищуватиме 60% рівня викидів 1990 року; підвищення опірності і рівня адаптації всіх секторів економіки до небезпечних погодних явищ і стихійних лих, спричинених зміною клімату; до 2030 року здійснення науково обґрунтованого коригування методів ведення сільського господарства з урахуванням кліматичних змін і зростання ризиків екстремальних погодних явищ; до 2030 року здійснення науково обґрунтованих змін до містобудівного планування з урахуванням рекомендацій щодо адаптації міського населення до кліматичних змін; до 2020 року запровадження національної системи торгівлі дозвільними одиницями (квотами) на викиди з метою стимулювання зниження викидів парникових газів від великих стаціонарних джерел економічно ефективним і низьковитратним способом; сприяння збільшенню обсягів поглинання парникових газів шляхом підвищення рівня лісистості, збалансованого землекористування, ренатуралізації водно-болотних угідь, консервації еродованих орних земель і відтворення на них степів та луків.

Кліматичні зміни по-різному зачіпають галузі господарства регіону, чи країни, проте виділяють такі, які напряму залежать від таких метеорологічних показників, як температура повітря та кількість опадів. Зміни останніх за всіма прогнозами кліматичної зміни відбудуться на рівні: зростання температури повітря; зміщення кліматичних сезонів; зміни тривалості вегетаційного періоду; зростання повторюваності та інтенсивності хвиль тепла; зміни співвідношення між випаданням рідких та твердих опадів; зменшення тривалості залягання стійкого снігового покриву; зміни відносної вологості повітря; зростання повторюваності та інтенсивності прояву стихійних гідрометеорологічних явищ; зміни водних ресурсів місцевого стоку.

Тому галузями господарства країни, які потрапили в зону кліматичних ризиків, є сільське господарство (рослинництво і рибальство), електроенергетика, судноплавство, будівництво,

транспорт, лісове господарство, туризм, а також міське планування, медицина. Причому, розлогий аналіз доводить наявність як позитивних, так і негативних наслідків впливу змін клімату. До прикладу, у сільському господарстві: *негативні наслідки змін клімату зумовляють*: 1) зменшення кількості опадів і збільшення температури в літній період можуть спричинити перехід від незрошувального землеробства до зрошувального; 2) сільськогосподарські культури можуть зазнати впливу зливових опадів, або посух та бути ураженими шкідниками. Натомість, *позитивні наслідки змін клімату зумовляють*: 1) взимку температури підвищуються, а кількість морозних днів зменшиться, то можна отримати більший врожай та розширити посівні території таких озимих культур, як пшениця; 2) системи зрошення є стійкими, можна очікувати збільшення тривалості вегетаційного періоду, що дасть можливість урізноманітнити продукцію рослинництва.

Висновки. Зміни клімату впливають абсолютно на всі сфери людської життєдіяльності і ймовірно будуть впливати найближчі декілька десятиліть, починаючи від будівництва, інфраструктури, сільського господарства, енергетики, транспорту. Це зумовлено тим, що клімат може виступати ресурсом (агрокліматичні для рослинництва) і фактором впливу (температура повітря для будівництва, транспорту, чи кількість опадів для ГЕС). Зміни клімату вимагають здійснення адаптаційних заходів, завдяки яким можна знівелювати негативні наслідки на окрему галузь господарства й освоїти позитивні наслідки для її розвитку на перспективу.

Список використаних джерел:

1. Адаптація до зміни клімату/Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону «ФОРЗА» – 2015. – 40 с.
2. Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» від 29 жовтня 1996 року № 435/96-ВР // Голос України. – 1996. – 02 лист.
3. Закон України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату» від 4 лютого 2004 року N 1430-IV // Голос України. – 2004 р. – № 40. – 2 березня.
4. Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/995_80.
5. Сторінка Українського гідрометеорологічного центру] – Режим доступу : [<https://meteo.gov.ua/ua/33391/climate/climate/>].